

LW 101

ОБЩА ТЕОРИЯ НА ПРАВОТО

Приета: Прот. № 40 от 30.09.1997г.; изм. прот. № 11 от 17.09.2011; изм. прот. №15 от 24.06.2016г.; изм. прот. № 4 от 26.09.2018г.

Лектор: Доц.д-р Валентин Георгиев

АНОТАЦИЯ

Общата теория на правото е основна и задължителна дисциплина за студентите в Юридическия факултет на Бургаския свободен университет. Целта е да се формират познания за основните категории на обективното право, като се прави исторически и сравнително правен анализ на тяхното развитие.

Изучават се философските и социологическите проблеми на правото, както и връзката между правото и държавата. Разглеждат се и въпроси на методологията на правното познание.

ОСНОВНИ ЦЕЛИ

Основна цел на дисциплината е да формира знания за това каква е същността, структурата и начините на функциониране на правната система като цяло. По-конкретно, студентите трябва:

да разберат природата на правното явление;

да познават основните типове правни култури, развити в Европа и в останалата част на света;

да познават източниците на правото, правните структури (частно и публично право, материално и процесуално право, вътрешно и международно право), както отрасловата структура и структурата на правната норма;

да опознаят правото в динамика: проблематиката на юридическите факти, правните отношения, субективните права и правната отговорност;

да имат идея за основните доктрини в правото: позитивизъм, нормативизъм, натурфилософия, правна херменевтика, езикови и други концепции за същността на правото.

ПРЕДПОСТАВКИ

Дисциплината е въвеждаща в правните науки, затова няма изисквания за предварително слушане на други юридически дисциплини.

СТАТУТ И СТРУКТУРА

специалност	статут	Кредити	редовно обучение			задочно обучение		
			л	с	у общ	л	с	у Общ
Право	Задължителна	10	90	60	150	90		90

СЪДЪРЖАНИЕ НА КУРСА

Тема 1. Методология на науките за правото

Предмет на правните науки. Правното явление и неговото съдържание. Методологически подходи към правното явление. Обща теория на правото, отрасли правни науки, правно-исторически, правно-приложни науки. Социология на правото/правна социология/, философия на правото, енциклопедия на правото, правна политика.

Тема 2. Правната теория в древността

Правно - теоретични схващания в предкласическата античност. Правната култура на елините./Платон, Аристотел, Полибий/ Правно-теоретични схващания на римляните/Цицерон, Сенека, Тит Лукреций Кар/.Правно-теоретични схващания в Далечния Изток. Възникване на правото.

Тема 3. Понятие за правото

Основни доктрини в търсене на понятието.

Естествено-правна школа/стара и възродена/

Позитивизъм.научен, социологически и юридически позитивизъм.

Нормативизъм.

Съвременни езикови и логически концепции за правото.

Тема 4. Формиране на правната култура в Европа. Римското право

Римската държава. Създаване, етапи на развитие.

Предкласическо, класическото и посткласическото римско право.

Римското право-частно право.Квиритско и преторско право.разпространение на статуса на квиритското право върху всички поданици на Рим.

Основни материалноправни и процесуалноправни институти на класическото римско право.

Юстиниановата компилация-Corpus iuris civilis.

Тема 5. Религиозни основи на каноническо право

Идейни основи на монотеизма. Юдеизъм.

Теократична държава и теократично право.Християнските общности в системата на римската държавност.

Възприемане на християнството от римляните.Духовен клир.

Реформистки църкви и правн-политически последици на Реформацията.

Инквизицията-праобразът на наказателния процес.

Семейното и наследствено каноническо право.

история на идеята за правова държава.

Corpus iuris canonicus.

Тема 6. Раннофеодални правни системи /V в.- X в./

Падането на Западната Империя.

Франция на Меровингите и Капетингите.

Свещената римска империя на германския народ.

Остготски и вестготски кралства.

Характеристика на универсалното средновековно търговско право.

Характеристика на универсалното средновековно публично право.

Тема 7. Рецепция на римското право в континентална Европа.

Глосаторите. Иринеи Болонски.

Метод на екзегезата.

Консилиаторите. Манфредо ди Сасосферато.

Постглосаторски школи-четиримата доктори.

Ролята на университетите за възраждане на буквата и духа на римското право.

Тема 8. Създаване на Шариата

Учението на пророка.

Формиране на ислямската държавност.

Династията на праведните халифи.

Омаядска и Абасидска династия.

Коран и суна като извори на ислямското право.

Иджмаа ал умма и Кияс-вторични извори на ислямското право.

Школата на Абу ханифа и Идрис Шафаи.

Маликитски и хамбалистки концепции. Окончателно оформяне на шариата.

Семейно и наследствено шариатско право.

Наказателно право и наказателен процес.

Тема 9. Създаване на Шариата

Учението на пророка

Естествено право и "възродено" естествено право.

Теологични концепции. Психологически концепции.

Икономическа теория за същността на правото.

Класова теория за същността на правото.

Забележка: Теми IX и X могат да се представят и по друг начин: Отнасянето на един или друг автор към "позитивизма", "неопротестантизма" и пр. е повече или по-малко произволно. Съществуват автори, например Йеринг, Савини и др., които не могат да бъдат отнесени нито към позитивизма, нито към естественоправните учения, колкото и широко да се тълкуват тези понятия. Стремещът всеки западен /и въобще немарксистки/ автор да попадне обезателно в шаблона на съответните "изми" изглежда твърде безнадежден. Добре е да се помисли върху следните варианти:

ВАРИАНТ I: Тема IX. Основни схващания за същността на правото през XIX и тема X. Основни схващания за същността на правото през XX век., като отделните учения и школи се обвържат с конкретно - историческа обстановка.

ВАРИАНТ II: Да се изследват последователно: англо - говорещите, френско, италианско и пр. страни, като се акцентира върху историческата и научната приемственост в отделните автори.

Тема 10. Романо - германска правна система

Развитие на университетите и рецепция на РП.

Национални кодификации.

Правотворчество, юриспруденция, съдебна структура.

Тема 11. Система на общото право

Възникване на общо право и право на справедливостта.

Прецедентът - роля в общото право.

Юриспруденция и съдебна система в Англия.

Юриспруденция и съдебна система в САЩ.

Тема 12. Източници на правото

Общо учение за източниците на правото.
Правообразуване.
Видове източници - исторически и сравнително правен поглед.
Обичай.
Прецедент.
Нормативен акт. Право и Закон.
Тема 13. Нормативни актове
Същност и юридическа сила.
Конституция.
Закон.
Подзаконови актове.
Правотворчески процес.
Международен договор.
Влизане в сила и действие на нормативните актове.
Тема 14. Структура на правото
Публично и частно право.
Материално и процесуално право.
Вътрешно и международно право.
Тема 15. Система на правото и система на законодателството
Предмет на правно регулиране.
Метод на правно регулиране.
Отрасли на правото и отрасли на законодателството.
Правен институт.
Тема 16. Принципи на правото
Нормативна йерархия.
Място на принципите в системата на правото.
Нормативност на принципите: правен принцип и правна норма.
Видове принципи.
Тема 17. Правна норма - понятие
Характеристика на нормата като правило за поведение.
Правна норма и нормативна разпоредба.
Структура на правната норма.
Логически връзки между елементи на правната норма.
Тема 18. Правна норма - видове
Класификационни критерии
Императивни и диспозитивни норми.
Класификации на логически норми и на нормативни разпоредби.
Тема 19. Субекти
Обща характеристика.
Физически лица. Представителство.
Юридически лица на частното право.
Юридически лица на публичното право.
Тема 20. Юридически факти
Понятие и обща характеристика.

Формална и материална същност.

Видове юридически факти.

Роля на юридическите факти в правното регулиране.

Тема 21. Интерпретация в правото

Интерпретация и тълкуване.

Необходимост и същност на тълкуването.

Задачи и цели на тълкуването.

Обем на тълкуването.

Ограничения при тълкуването.

Тема 22. Прилагане на тълкуването

Тълкувателни способности.

Аналогия, попълване на празноти.

Обективиране на тълкуването. /Тълкуване според субекта/.

Акт на правоприлагане.

Тема 23. Правни последици

Причинност, казуалност, нормативност.

Характер на връзката между юридически предпоставки и правни последици.

Видове правни последици - обща характеристика.

Тема 24. Правно отношение

Обществени отношения и правни отношения.

Характеристика на правните отношения.

Структура на правните отношения.

Правните отношения в механизма на правно регулиране.

Видове правни отношения.

Тема 25. Индивидуализация на правните последици

Правоконкретизираща и субектоконкретизираща .

Функция на юридическия факт.

Субективни права - обща характеристика.

Правни задължения - обща характеристика.

Субективни права, правни задължения, правоотношения.

Тема 26. Субективно право

Исторически преглед на становищата за същността на субективното право.

Определение на субективното право.

Класификационни критерии.

Има ли публични субективни права?

Тема 27. Държавна принуда в правото

Видове мерки на принуда.

Правовъзстановителни мерки, наказания, юридическа отговорност.

Тема 28. Правонарушение

Правомерно поведение, неправомерно поведение, правонарушение.

Обективна страна на правонарушението.

Субективна страна на правонарушението.

Деяние - противоправен резултат - причинна връзка.

Тема 29. Юридическа отговорност

Основания за юридическа отговорност.

Юридическата отговорност като мяра за принуда.

Юридическата отговорност като средство за възстановяване на правопорядъка.

Юридическата отговорност като правоотношение.

Опит за дефиниране. Обзор и разбор на становищата.

ПЛАНИРАНИ УЧЕБНИ ДЕЙНОСТИ И МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ

.....

КУРСОВА ЗАДАЧА

Предлага се избор на курсова работа по тема от конспекта или по част от такава тема, стига същата да представлява някакъв вид завършено цяло.

МЕТОДИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Работа на всеки студент през семестъра се оценява с текуща оценка. Тя се получава от чрез разработването на курсова работа (семестриален проект). При формирането на тази оценка се има предвид и резултатите от разработената курсова задача.

Семестриалният изпит е изпитен тест. Освобождаване от него се допуска с много добра и отлична оценка получена от защитата на курсова задача.

При формирането на крайната оценка освен резултата от семестриалния изпит се има предвид и текущата оценка.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Милкова, Д. Обща теория на правото. С., 2007.
2. Ташев, Р. Обща теория на правото. Основни правни понятия С., 2007.
3. Ташев, Р. Обща теория на правото. С., 2010.
4. Радев, Д. Обща теория на правото. С., 2008

LW 101

ОБЩА ТЕОРИЯ НА ПРАВОТО

Лектор: Доц.д-р Валентин Георгиев

Тема 1. Методология на науките за правото

1. Предмет на правните науки. Правното явление и неговото съдържание.
2. Методологически подходи към правното явление.
3. Обща теория на правото, отрасли правни науки, правно-исторически, правно-приложни науки.
4. Социология на правото/правна социология; енциклопедия на правото, правна политика.
5. Философия на правото. Имануел Кант. Георг – Фридрих Вилхелм Хегел.

Тема 2. Правната теория в древността

6. Възникване на правото.
7. Правната култура на елините./Платон, Аристотел, Полибий/.
8. Правно-теоретични схващания на римляните/Цицерон, Сенека).

Тема 3. Понятие за правото

9. Основни доктрини в търсене на понятието. Воля и справедливост; държавна воля. Нормативна дефиниция за правото.
10. Стара естествено-правна школа (Русо, Монтескьо, Лок, Самуел Пуфендорф).
11. Позитивизъм. Джон Остин, Джереми Бентъм, Лоран Дюрантон, Паул Лабанд, Георг Елинек, Габриел Шершеневич, Андрей Коркунов.
12. Историческа школа на правото.
13. Нормативизъм. Ханс Келзен. Чисто учение за правото.
14. Възродена естествено правна школа (20-21 в.). Леон Дюги, Рудолф Щамлер, Артур Кауфман, Джон Ролс, Лев Явич. Джон Васак и неговата теория за трите поколения човешки прва.
14. Съвременни езикови (херменевтични) концепции за правото. Пол Рикьор, Ханс-Георг Гадамер, Роналд Алекси.
15. Съвременни логически концепции за правото. Дискурсни теории за правото. Хърбърт Харт, Роналд Дуоркин.

Тема 4. Формиране на правната култура в Европа. (Римското право)

15. Римската държава. Създаване, етапи на развитие.
  16. Предкласическо, класическото и посткласическото римско право.
- Римското право-частно право. Квиритско и преторско право. разпространение на статуса на квиритското право върху всички поданици на Рим.
17. Юстиниановата компилация-Corpus iuris civilis.

Тема 5. Формиране на правната култура в Европа. (Средновековна държавност)

18. Падането на Западната Империя. Франция на Меровингите и Капетингите. Салически закон, Саксонски закон, Френски кутюми (обичаи).
19. Свещената римска империя на германския народ. Саксонски шпигел, Вормски конкордат, Конституцията на Свещената империя – 1356 г. Рудолф I фон Хабсбург.
20. Реформата на император Максимилиан I. (1495 – 1505 г.). Структура на Свещената римска империя. Бундестаг и Върховен съд на империята.
21. Характеристика на универсалното средновековно публично право и универсалното средновековно търговско право.

Тема 5. Формиране на правната култура в Европа. (Каноническо право)

22. Идејни основи на монотеизма. Юдеизъм.
23. Теократична държава и теократично право. Християнските общности в системата на римската държава.
24. Възприемане на християнството от римляните. Духовен клир.
25. Реформистки църкви и правн-политически последици на Реформацията.
26. Corpus iuris canonici: Кодексът на Грациан, Либер екстра, Unam sanctam (1302 г.)
27. Инквизицията-праобразът на наказателния процес.
28. Семейното и наследствено каноническо право.

Тема 6. Формиране на правната култура в Европа. (Рецепция на римското право в континентална Европа.)

29. Метод на екзегезата.
30. Глосаторите. Ириней Болонски. Четиримата доктори по право.
31. Консилиаторите. Манфредо ди Сасосферато, Балдис де Убалдис.
32. Ролята на университетите и на латинския език за възраждане на буквата и духа на римското право.
33. Френският и германският граждански кодекси. Пандектна и институционна система.

Тема 7. Създаване на Шариата.

34. Учението на пророка.
35. Формиране на ислямската държава.
36. Династията на праведните халифи.
37. Омаядска и Абасидска династия. Ръделяне между шиити и сунити. Сектите в исляма.
38. Коран и суна като извори на ислямското право. Иджмаа ал умма и Кияс-вторични извори на ислямското право.
39. Школите на Абу ханифа и Идрис Шафаи. Маликитска и хамбалистка школа.

Тема 8. Система на общото право.

40. Възникване на общо право и право на справедливостта. Уестминстърски съдилища.
41. Общо право и право на справедливостта. Прецедентът - роля в общото право.
42. Съдебно жури. Неписана английска конституция. Престъпления по общото право.
43. Правила по доказването и доказателствата.
44. Юриспруденция и съдебна система в Англия.

45.Юриспруденция и съдебна система в САЩ.

Тема 9.Държава и право.

- 46. Държавата: територия, население, власт
- 47.Разделение на властите и държавен суверенитет.
- 48.Парламентарни републики, конституционни монархии.
- 49.Президентски и полупрезидентски републики.
- 50.Форми на държавно устройство.

Тема 10. Учение за източниците на правото.

- 51. Понятие за източник на правото.
- 52.Обичай, правен обичай, обичай в практиката, прецедент.
- 53.Конституцията. Структура, връзка с формата на държавата и изборния процес.
- 54.Конституцията. Връзка с основните права. Система на законодателната, изпълнителната, съдебната и местната власт. Актове на Конституционния съд.
- 55.Закони. Законодателен процес.
- 56.Подзаконови актове.
- 57.Актове на ВКС и ВАС.
- 58.Международни договори, чуждо право, право на Европейския съюз.

Тема 11.Структура на правото.

- 59.Частно и публично право.
- 60.Материално и процесуално право.
- 61.Вътрешно и международно право.
- 62.Понятие за правен отрасъл. Формиране и практически счисъл.
- 63.Предмет на правно регулиране.
- 64.Метод на правно регулиране.
- 65. Юридически режим (основни принципи на профилиращите отрасли).
- 66.Профилиращи, основни, комплексни отрасли.
- 67.Правни отрасли и правни институти.
- 68.Правната норма като правило за поведение.
- 69.Правна норма и законова разпоредба.
- 70.Структура на правната норма.
- 71. Видове правни норми.

Тема 12. Тълкуване в правото.

- 72.Понятие за тълкуване. Необходимост, задачи и цели на тълкуването.
- 73.Видове тълкуване според субекта на тълкуване.
- 74.Видове тълкувания според начина на тълкуване.
- 75.Съотношение между духа и буквата на закона.
- 76.Попълване на празноти в правото.
- 77. Аналогия на закона, аналогия на правото, субсидиарно прилагане.
- 78.Действие на правото във времето, в пространството и по отношение на лицата.

Тема 13. Правни субекти.

- 79. Субекти на правото. Обща характеристика.
- 80. Правоспособност и дееспособност.
- 81. Физически лица.
- 82. Юридически лица.
- 83. Държавата и държавните органи.
- 84. Представителство. Видове представителство.

Тема 14. Правно отношение

- 85. Юридически факти. Обща характеристика.
- 86. Видове юридически факти според волевия критерий.
- 87. Правомерното волеизявление.
- 88. Договор; видове договори.
- 89. Фактически състави.
- 90. Презумпции и фикции.
- 91. Недействителност на правните последици /нищожност/.
- 92. Недействителност на правните последици /унищожаемост/.
- 93. Обща характеристика на правното отношение. Структура на правното отношение.
- 94. Субективни права.
- 95. Видове субективни права.
- 96. Структура на субективното право.
- 97. Граници и гаранции за защита на субективните права.

Тема 15. Правонарушение и юридическа отговорност

- 98. Държавна принуда и правна принуда. Принудителни мерки.
- 99. Правовъзстановителни мерки. Пресекателни и санкционни мерки.
- 100. Деянието като правонарушение. Вредоносен резултат и причинна връзка.
- 101. Вината като елемент на правонарушението. Умисъл: пряк и евентуален. Непредпазливост.
- 102. Понятие за юридическа отговорност.
- 103. Способност за носене на юридическа отговорност.
- 104. Принципи на налагането на юридическа отговорност.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

Учебници:

- 1. Милкова, Д. Обща теория на правото. С., 2007.
- 2. Милкова, Д., Мосинов, Ев. Обща теория на правото. Бургас, 2010.
- 3. Ташев, Р. Обща теория на правото. Основни правни понятия С., 2007.
- 4. Радев, Д. Обща теория на правото. С., 2008.
- 5. Вълчев, Д. Лекции по обща теория на правото. С., 2016.
- 6. Колев, Т. Теория на правото. С., 2015.
- 7. Ганев, В. Курс по обща теория на правото. С., 2003 (1-во издание 1937 г.).
- 8. Бойчев, Г. Правният инситуционализъм. С., 2009.
- 9. Белжел, Ж.-Л. Обща теория на правото. Благоевград, 1993.

10. Коркунов, Н.А. Лекции по обща теория на правото. С., 1993 (1-во издание 1910).
11. Кели, Дж. Кратка история на Западноевропейската теория на правото. С., 1998.
12. Алексеев, С. Обща теория на правото. Т.1, т.2. С., 1982.

Монографии:

1. Близнашки, Г. Конституцията: същност, функции, върховенство. С., 2018.
2. Бойчев, Г. Методология на юриспруденцията. С., 2010.
3. Вебер, М. Генезис на западния рационализъм. С., 2001.
4. Вебер, М. Смисъл и ценности. С., 2000.
5. Вълканов, В. Основни права на гражданите в РБ. С., 1990.
6. Друмева, Ем. Конституционно право. С., 1998.
7. Вълчев, Д. От апология на правната норма към теория на правния ред. С., 2003.
8. Георгиев, В. Публични правоотношения. С., 1998.
9. Дуоркин, Р. Да се отнасяме към правата сериозно. С., 2003.
10. Дуоркин, Р. Възможна ли е демокрацията. С., 2006.
11. Дел Векио, Дж. Справедливостта. С., 1995.
12. Йотов, Ст. Справедливост и респект. С., 2016.
13. Йотов, Ст. Равенство и егалитаризъм. С., 2004.
14. Келзен, Х. Чисто учение за правото. С., 1995.
13. Михайлова, М. Правото в неговата цялост. С., 2013.
15. Неновски, Н. Право и ценности. С., 1983.
16. Неновски, Н. Правата на човека. С., 1994.
17. Радев, Д. Философският нормативизъм в правото. С., 2017.
18. Раз, Дж. Понятие за правна система. С., 2005.
19. Ролс, Дж. Теория на справедливостта. С., 1998.
20. Сартори, Дж. Анархия, държава и утопия. С., 2005.
21. Сталев, Ж. Нормативната сила на фактическото. С., 2007.
22. Стоилов, Ян. Правните принципи. С., 2018.
23. Ташев, Р. Теория на тълкуването. С., 2001.
24. Торбов, Ц. Теория и история на правото. С., 1992.
25. Хабермас, Юр. Морал, право, демокрация. С., 1999.
26. Хайек, Фр. Право, законодателство, свобода. С., 1998.
27. Уолзър, М. Справедливостта. С., 2010.

На руски език:

1. Алексеев, С.С. Философия права. Москва 1999.
2. Синюков В.Н. Российская правовая система. Введение в общую теорию права. Саратов, 1994.
3. Теория государства и права: курс лекций: учебник / А. А. Воронников и др. – Москва: Норма: Инфра-М, 2013. – 639 с.
- Теория государства и права: пособие / Е. А. Зорченко, Н. А. Полящук, Н. М. Юрашевич. – Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2012. – 307 с.
- Теория государства и права: схемы с комментариями: учебное пособие / М. Н. Марченко, Е. М. Дерябина. – Москва: Проспект, 2015. – 198 с.
- Теория государства и права: учебное пособие для высших учебных заведений / А. А. Иванов и др.

– Москва: КноРус, 2013. – 381 с.

Теория государства и права: учебник / М. Н. Марченко, Е. М. Дерябина. – Москва: Проспект, 2013. – 432 с.

На английски език:

1. Alexi, R. Theory of legal argumentation in the context of the common practice discourse. London, 1989.

2. Dworkin, R. The law's empire. Harvard, 1997.

3. Hart, H. The concept of law. Oxford, 1972.

4. Fuller, L. The morality of law. New Haven, 1969.

5. Raz, J. The morality of freedom. Oxford, 1986.

6. Stain, P. Regulae iuris – from juristic rules to legal maxims. Edinburg, 1966.

7. Oliver, L. Legisprudence. N.Y., 2012.

Септември 2018

THE GENERAL THEORY OF LAW

The general theory of law is a basic and compulsory subject for all students of the Law Faculty at the Burgas Free University. Its purpose is to teach the basic categories of the objective law, by the historical and comparative law analyses of their development.

Philosophical and sociological problems of law are studied, as well as the relation between the law and state. Problems of the methodology of the legal epistemology are studied as well.